

MAJBRIIT BERLAU
FORMAND FOR DANSK SOCIALRÅDGIVERFORENING

meget vigtigt fingeraftryk på den nye kontanthjælpsreform. Fremover får kommunerne mulighed for at etablere ungeenheder - som går fra 15-25 år - på tværs af forvaltningerne. Der samles alle fagligheder, som har til opgave at koordinere omkring den unge. Det skal meget gerne føre til, at de unge ikke længere skal opleve, at de bliver kastet rundt mellem systemerne - fra den ene sagsbehandler til den anden. Udsatte unge har krav på en håndholdt, helhedsorienteret indsats.

Vi har også foreslået, at disse enheder placeres alle andre steder end på et rådhus. Gerne ved ungdomsklubben eller på en skole. Steder hvor unge mennesker kommer. Vi ved fra de erfaringer, der er gjort under frikommuneprojektet, at det har været en kæmpe gevinst for relationen og tilhørsforholdet mellem socialrådgiver og den unge, og det kan ses på resultaterne, hvilket slet ikke overrasker os.

Men kontanthjælpsaftalen vækker også en række bekymringer. Alle unge under 30 år får med kontanthjælpsaftalen den lave ydelse på 5.753 kr. pr. måned (uddannelsesstøttehjælp). Hvis de har en uddannelse får de 1.000 kr. mere, og hvis de er aktivitetsparate, kan de blive suppleret op til deres hidtidige ydelse, men først efter 3 måneders visitationstid. Når de unge starter på en uddannelse, overgår de til SU.

Den lave ydelse til de unge ser vi som en kæmpe barriere. Som en socialrådgiver skrev til mig for nylig: *'Vi får så travlt med at søge om enkeltydelser eller paragraf 81a, at vi slet ikke får tid til at tale ordentligt med de unge og lære dem at kende, og så ryger ideen jo med tidlig indsats.'*

Alt i alt mener jeg, at der er forbedringer på vej for så vidt angår de områder, hvor vi kan organisere os ud af problemerne. Men der er fortsat et stykke vej, før vi som samfund kan se Dalin, Mads og Martina i øjnene og sige: *'Vi har hørt jer, vi har set jer, og nu handler vi'*. ■

Læs mere om Dansk Socialrådgiverforenings vejledende sagstal på www.socialrdg.dk/sagstal

Læs rapporten 'Man føler sig som en tennisbold, der bliver kastet frem og tilbage i systemet - samtaler med socialt udsatte unge om deres møde med systemet' på www.udsatte.dk

Man ved jo godt, man er en belastning for samfundet ...

Tålmodighed og tillid er nøgleord i arbejdet med udsatte unge.

AF RIKKELINE FACIUS

Langt de fleste unge gennemfører deres uddannelsesforløb efter planen og kan fortsætte mod voksenlivet med gode forudsætninger for at klare sig både menneskeligt og professionelt. Desværre er der dog stadig en mindre gruppe af de unge, der har vanskeligt ved at klare hverdagen og som ikke har fundet en plads på hverken arbejdsmarkedet eller i uddannelsessystemet. Denne gruppe, de udsatte unge, er de unge, der på grund af personlige eller sociale problemer har vanskeligt ved at gennemføre en uddannelse eller fastholde et arbejde.

De unge, jeg møder i mit daglige virke som mentor og støtteperson, kan have dansk eller udenlandsk baggrund. Det er selvsagt meget forskellige problematikker, der ligger til grund for deres situation, men deres vanskeligheder og barrierer i forhold til at komme videre i livet er overraskende ens.

De unge har ofte en vanskelig folkeskoletid bag sig. Mange har ikke afsluttet skolegangen med en afgangseksamen, og der er ofte ringe eller ingen opbakning fra hjemmet til de almindelige hverdagsopgaver. Mange af de unge, jeg møder, har ingen viden om samfundet og om, hvordan det fungerer med fx skat, lønsedler, nem-id og netbank. Det er en vigtig pointe, at denne gruppe er overordentlig bred set i social kontekst. Jeg møder både somaliske gangstere, danske unge fra hjem med massivt misbrug og unge med veluddannede forældre, der er knækket på gymnasiet og bukket under for de mange krav, der ligger i samfundet i dag. Der kan være kriminalitet, misbrug eller psykisk sygdom i alle grupperne.

De udsatte unge er en gruppe, der oplever mange krav i forbindelse med samfundsudviklingen og ar-

Min baggrund for at skrive denne artikel er, at jeg gennem de sidste 3 år har gennemført mentorforløb for omkring 80 unge i Århus Kommune, fungeret som støtte/kontaktperson for udsatte unge under 18 år samt indsamlet materiale og afholdt interviews af og om udsatte unge blandt andet for Rådet for Socialt Udsatte. Jeg holder desuden oplæg og workshops om udsatte unge. Læs mere: www.rikkelinefacius.dk og www.udsatte.dk (publikationer).

bejdsmarkedets stigende krav til uddannelse og erfaring. Det kan indimellem se ud, som om der foregår en slags stoleleg blandt de unge, og kampen om taburetterne medfører, at de mest udsatte unge opgiver at finde en plads. De oplever simpelthen at have tabt på forhånd, og reaktionen bliver passivitet og tilbagetrækning. Mange af de unge, jeg møder, oplever hverdagen som meget vanskelig, og de har en meget lille forventning om, at der venter dem et godt liv med uddannelse og senere job. De har så godt som givet op på forhånd.

Mentorordningen

Når jeg møder de unge, har de ofte en lang historie bag sig med mislykkede skoleophold, praktikker og indimellem desværre også systemsvigt. En mentor-tilknytning er ofte en indsats, der iværksættes efter mange mislykkede forsøg på uddannelse, aktivering etc. Af den årsag er det typisk ofte en desillusioneret ung, jeg møder. Et ungt menneske, der har mistet troen på sit eget værd og sin betydning for samfundet.

De unge kommer som sagt med meget forskellige baggrunde. De har været igennem mange tilbud og indsatser før mentorordningen, så der er brug for en individuel vurdering af, hvilken retning det videre arbejde skal tage. Hovedsamarbejdspartneren for en mentor er typisk jobcenteret, der ønsker en afdæk-

ning af problemområder eller en regulær støtte til en ung med henblik på at bringe den unge tættere på enten arbejde eller uddannelse.

For nogle unge er det en meget massiv, tværfaglig indsats, der skal til. Ofte inddrages egen læge, evt. psykiater/psykolog, uddannelsessted og i nogle tilfælde den nærmeste familie i en fælles, håndholdt indsats, der er tilrettelagt efter netop denne unges præmisser og behov.

En af de store fordele ved et mentorforløb er muligheden for at specialdesigner indsatsen til den enkelte unge. Det kan være konkret træning i at overkomme angstfyldte situationer som f.eks. at tage bussen, at fremlægge for en gruppe mennesker eller lignende. Mentoren har mulighed for at lave bustræning og starte med at tage bussen med den unge og ganske forsigtigt klæde den unge på til efterfølgende at blive fulgt til bussen for så at tage den alene. Det er gennem et sådant forløb hele tiden tanken, at der skal være noget progress i den unges udvikling, og målet er, at den unge skal kunne klare det selv på et tidspunkt.

Et mentorforløb indledes typisk med en startperiode på tre måneder for at afprøve samarbejdet mellem mentor og den unge og til at etablere kontakt og afdække de umiddelbare udfordringer. Mange af mine mentorforløb har strakt sig over et år. Ved ud-

gangen af et mentorforløb kan man 'strække' timerne ved at drosle indsatsen ned, men sikre, at den unge stadig har en livline at trække i. Enkelte unge dukker op igen ved kuldsejlede forsøg på uddannelse eller arbejde, og mentorindsatsen genoptages.

Udsat ung - uanede muligheder

'Man ved jo godt, man er en belastning for samfundet...' er en sætning, jeg ofte har hørt. En ung, der møder sin nye mentor med den betragtning, er en ung, der i den grad trænger til at blive bygget op. I foråret 2012 lavede jeg en række interviews med udsatte unge om deres erfaringer med 'systemet', og jeg blev overvældet over, hvor tyngede de unge er af at opleve sig selv som en samfundsbyrde og en udgift, ingen ønsker at have. De unge ser muligvis ikke 22-nyhederne dagligt, men samfundsdiskursen er bestemt ikke gået deres næse forbi. Ingen af de unge i mine interviews gav udtryk for, at de har nogle ressourcer, som samfundet har brug for.

Jeg har i mit arbejde ladet mig inspirere meget af børne- og ungepsykiateren Søren Hertz, der med sine tanker om uanede muligheder hos psykisk syge unge har inspireret mig til hele tiden at forsøge at kigge lidt ved siden af 'problemet', som kan være en diagnose, et selvmordsforsøg, en voldsdom.

Den enkelte unge, jeg møder i mit arbejde, har nogle åbenlyse udfordringer, som jeg skal hjælpe vedkommende med at få gjort noget ved. Meget ofte er der tale om en lang række bagvedliggende barrierer, der først lige er på vej op til overfladen. Den unge har sin egen problematik og repræsenterer den, men repræsenterer jo også en hel generation, som min generation skal hjælpe, støtte, prikke til og udfordre på kærlig og kyndig vis. Når de unge er blevet så bevidste om, at de er et problem, handler det om de mange møder, hvor deres case er blevet diskuteret, hvor det er blevet helt åbenlyst, at de ikke opfører sig som forventet, og at det er en bekostelig affære, at de ikke er i gang med uddannelse eller job. Samfundsdiskursen bygger så yderligere videre på denne mur af manglende selvværd med at tude de unge ørerne fulde af, at man skal være dygtig, målrettet og ambitiøs, hvis man vil klare konkurrencen med kineserne og inderne. De unge, jeg møder i mit arbejde, har ingen oplevelse af at være dygtige, målrettede eller for den sags skyld

ambitiøse. Mange af dem har mistet tilliden til behandler-systemet og det etablerede system omkring dem. Foran mig ligger et stort arbejde i forhold til at opbygge lidt tillid, som vi kan bruge som afsæt for videre udforskning af deres situation. Men hvis jeg ikke er i stand til at etablere et tillidsforhold, er slaget tabt.

Tillid

I arbejdet med de unge er den anerkendende tilgang helt nødvendig for at vække deres lyst til at tale med mig. Mit udgangspunkt vil altid være, at de har deres gode grunde til at være i den situation, de er i. De unge med adfærdsmæssige udfordringer oplever jeg som unge med voldsomme invitationer til mig. Jeg undersøger, hvad de gerne vil have, at jeg får øje på. Hvad er det, de prøver at forklare mig gennem deres adfærd? Søren Hertz foreslår blandt andet, at vrede kan ses som et forsøg på at genetablere værdighed, selvmordsforsøg og -tanker som en invitation til at genfinde livsglæden sammen med andre. Ved at se på de unges adfærd og attitude med denne tilgang åbner mulighederne sig, og de unge bliver ofte overrumpede over, at vi ikke skal tale om deres problemer, men at vi i stedet sammen skal undersøge, hvad det er for nogle invitationer, de sender, og hvad det kan medføre, at vi udforsker dem sammen.

Også gennemskuelighed er et vigtigt værktøj i mit arbejde. Det er vigtigt for mig at kunne lægge kortene på bordet og sige til den enkelte unge, at vores afsæt er, at der er nogen, der gerne vil have dem i gang med arbejde eller uddannelse, mens min personlige ambition er at finde ud af, hvad der er bedst for dem. Jeg lægger op til, at det er helt utænkeligt, at jeg vil lykkes med det, hvis ikke de hjælper mig og spiller hovedrollen i den her proces. De unge skal have hovedrollen i deres egen udvikling. Jeg ser mig selv som deres 'assistent', eller 'fødselshjælper' om man vil. For at kunne opbygge tillid fra en udsat ung har jeg oplevet, at det er meget vigtigt, at de ved, hvad jeg vil, og hvad formålet med vores samarbejde er.

Når teorierne skal praktiseres

Der er ingen tvivl om, at den største udfordring ligger i at overføre disse tanker til praksis. Der ligger en kæmpe udfordring i at kombinere lovgivning med en omhyggelig, individuelt målrettet indsats.

I det daglige arbejde med de unge er der en række konkrete barrierer, der står i vejen for dem i forhold til at komme videre til uddannelse eller job, og som kommer til udtryk i den måde, de unge agerer på eller udsender invitationer på.

Det kan være en barriere, at en ung ikke er i stand til at møde stabilt. Her kan man som den unges rådgiver godt vælge at lave en ledsageordning, hvor en mentor i praksis møder op på bopælen, banker på og bringer den unge hen til aktiveringsstedet eller uddannelsen. Det er meget anvendt og vil i mange tilfælde også løse problemet, om ikke andet så i første ombæring. Den unge opfylder kravene om aktivering, men der er jo en hverdag på den anden side af sådan en mentorordning. Jeg mener ikke, de løsninger er holdbare, men udtryk for, at man betragter den unges problem alt for konkret.

I stedet bør vi interessere os for det, der ligger bagved, at den unge ikke kommer af sted om morgenen. Hvilke historier og invitationer ligger der gemt i det? Er det fordi den unge ikke oplever tilbuddet som meningsfyldt nok? Det kan være det første spørgsmål. Den unge kan også have mere komplicerede bagvedliggende årsager, der ikke er løst ved at etablere en hente-ordning.

Kunsten er også at se invitationerne ude i praksis. De unge afviser at tilpasse sig de rammer, vi stikker ud til dem. Jeg oplever praktisk taget aldrig en ung, der ikke har et inderligt ønske om at samarbejde med det etablerede samfund. Det er ikke et spørgsmål om, at de ikke har lyst til at samarbejde omkring deres egen fremtid. De vil hjertens gerne lykkes. De har bare meget vanskeligt ved at finde ud af hvordan, og de har brug for at blive vurderet på egne præmisser og på det, de gerne vil meddele os. Det er min opgave som den professionelle at finde frem til budskabet. Deres eventuelle modstand mod at imødekomme vores krav om aktivering, uddannelse eller adfærdss ændring kan også tolkes som en bøn om at blive set på en ny måde og med nogle andre muligheder for øje.

Selvforsørgelse som mål

En af de store udfordringer i mentorarbejdet ligger i, at indsatsen oftest etableres under Lov om aktiv beskæftigelsesindsats og dermed er meget arbejdsmarkedsrettet. Det er samfundets hensigt, at den unge

skal have etableret et forhold til arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet hurtigst muligt. For så vidt også en fornuftig betragtning, men problemet er blot, at de unge, jeg møder i mit arbejde, er meget langt fra at kunne klare en hverdag på en uddannelsesinstitution eller en arbejdsplads, og de kan ikke motiveres til at kunne klare det ved hjælp af økonomiske sanktioner eller trusler. Når deres fattigdom bliver for uoverkommelig for dem, vil det være kriminalitet, sult eller gråzone prostitution, der bliver de umiddelbare løsninger, ikke det at skrive sig ind på et studie, som vores lovgivere håber.

Mange af de unge har behov for en langvarig indsats, meget ofte med et meget socialpædagogisk indhold. De har behov for, at der er nogen, der tænder håbet inden i dem. De har ganske enkelt behov for at tro på, at der er nogen, der har brug for dem, at det ikke er ligegyldigt, hvis de bliver hjemme på sofaen.

I praksis fungerer mentor-indsatsen som hovedregel som en håndsrækning til en borger, der i en periode har brug for ekstra støtte for at komme nærmere til selvforsørgelse. Perioden er som sådan ikke lovmæssigt tidsbegrænset, men mange kommuner vælger at lægge en tidsbegrænsning ind i forbindelse med et ønske om at styre budgetterne. Mange af de unge har brug for en langvarig indsats, men i mange kommuner vil mentor-forløb på sigt blive afløst af en bostøtte-ordning, der især er helt nødvendig for den gruppe unge, der er bærere af diagnoser. Desværre bliver det ofte en vanskelig overgang for den unge, da de ofte føler sig meget knyttet til deres mentor og endnu ikke er nået dertil, hvor de ønsker at lukke flere mennesker ind i deres liv.

En case

En ung pige, jeg mødte i foråret 2012, havde store vanskeligheder med fremmøde. Der var gjort mange forskellige forsøg på at motivere hende til at passe et dagtilbud, men uden held. Hendes nærmeste familie ville gerne hjælpe og støtte, men det oplevedes efterhånden som håbløst for dem. Jeg blev sat på opgaven som mentor og kæmpede i de første mange måneder med blot at få kontakt. Mit allerførste værktøj er tålmodighed. Det er af afgørende betydning, at jeg ikke opgiver at skabe kontakt. Ved at vægre sig for kontakten fortæller den unge pige mig, at hun har rigtig

meget brug for, at jeg viser, at jeg mener det seriøst. Hun har brug for, at der er en person, der vedvarende kontakter hende og vedvarende fastholder, at det giver mening at arbejde med de udfordringer, hun har, og hun har brug for, at jeg fastholder kontakten og åbent viser, at jeg er klar til at tage det ansvar. Da denne forhindring blev overvundet efter flere måneder, begyndte den unge pige at tage sin telefon eller ringe tilbage til mig. Hun begyndte selv at fortælle om, hvilke barrierer der stod i vejen for hendes fremmøde, og det handlede hverken om dovenskab eller et utilstrækkeligt tilbud. Der begyndte efterhånden at tegne sig et billede af en ung kvinde med meget massiv angst, for hvem det at komme ud af døren og ind i bussen var helt umuligt på det tidspunkt. I den forbindelse blev hun henvist til en udredning ved en psykolog. Hendes lettelse var stor, da vi flere måneder senere fra psykologen modtog tilbagemelding på de test, hun havde udført. Hendes angst var grunden til hendes vanskeligheder, og hun var begavet inden for normalområdet. Den lettelse hun oplevede i forhold til at få papirer på sine vanskeligheder og i forhold til at være normalt begavet var en rørende oplevelse. Hun havde i flere år haft mange tanker om, at hun ikke var 'normal' og formentlig også var dum og helt uden muligheder uddannelsesmæssigt, og dermed havde hun skabt yderligere forhindringer for sig selv og en historie fyldt med nederlag.

Efter udredningen gik det langsomt fremad, og hun fik behandling for sin angst. Nu overbevist om, at hun ikke var dummere end andre og faktisk havde et potentiale i forhold til at kunne få en uddannelse og gå på arbejde, blev hun i stand til langsomt at genoptage et almindeligt ungdomsliv med uddannelse og fremtidshåb.

Historien om denne unge kvinde kan give et billede af, hvor væsentlig en faktor tid er i et sådant forløb, og hvor vigtigt det er, at vi på behandlersiden er udstyret med en lup, så vi altid kan få øje på den gode vilje og de skjulte invitationer. ■

LITTERATUR

Søren Hertz: Børne- og ungdomspsykiatri - nye perspektiver og uanede muligheder. Akademisk Forlag, 2008.

Tågen er lettet - hashrygning er erstattet af uddannelse og nye venner

Gode erfaringer fra Projekt Return, et projekt på erhvervs- & produktionsskoler for unge med rusmiddelsproblemer.

MORTEN CORNELIUSSEN

Dagene går ofte med at ryge hash med vennerne – i perioder er det hver dag. Det går ud over skolen, en produktionsskole i Jylland. Det er svært at overholde aftaler, og det bliver lettere og lettere at pjække.

- Jeg ved godt, at den er gal, men jeg fortsætter, fordi jeg slapper af, slipper for at tage stilling til noget. Og jeg fortsætter på grund af det sociale, som er 'vennerne', jeg ryger sammen med. Jeg oplever mig selv som mere ærlig og snakkesalig, når jeg ryger hash. Alt er bare lettere. – Det fortæller 17-årige Louise, der godt er klar over, at de nemme løsninger ikke altid er de bedste. (Navnet Louise er redaktionens valg, men vi kender naturligvis hendes rigtige identitet).

På produktionsskolen dukker et par projektmedarbejdere op og præsenterer Projekt Return.

Louise melder sig med forældrenes tilladelse - hun er under 18 år - til en gruppe - for at få noget mere at vide. Gruppen er en væsentlig del af Projekt Return, der i en fireårig periode er finansieret af Social-, Børne- og Integrationsministeriet.

- I begyndelsen havde jeg slet ikke lyst til at holde op med at ryge hash, men gruppeforløbet, hvor vi mødes én gang om ugen i otte uger, er hyggeligt. Vi får sodavand og slik og slipper for at gå i skole. Der er ingen løftede pegefingre. Vi udveksler erfaringer og finder frem til det positive og negative ved at ryge hash. I samme periode er vi også til individuelle samtaler et par gange om ugen, siger Louise, hvis hele verdensbillede pludselig ændrer sig.

- På min fødselsdag kan jeg se mig selv sidde og ryge hash og lalle livet væk, og jeg tænker: 'Der skal jeg bare ikke sidde.' Og så tager en vis herre ved hende. Jeg var aldrig kommet i projektet, hvis jeg ikke var blevet opsøgt af de to projektmedarbejdere, siger Louise.

Louise begynder at tænke på uddannelse og nye venner, som ikke ryger hash. De individuelle samtaler med projektmedarbejderne tager en helt ny drejning, og de får travlt med at finde en uddannelsesplads.

I dag er Louise i fuld gang med en uddannelse til salgsassistent på en anden uddannelsesinstitution, og det går rigtig fint.

- Jeg er så glad, når jeg står op om morgenen og skal i skole, siger Louise, der ikke længere ryger hash og derfor ikke ser de gamle 'venner'.

I stedet har hun fået nye venner på den nye uddannelse, og hun glæder sig til, at Return-gruppen mødes igen efter henholdsvis 3 og 6 måneder.

Unge skal selv tage ansvar

- Vi giver ansvaret tilbage til de unge. Det kan godt være, at de har truffet nogle dårlige valg, men der er altid mulighed for at træffe nogle nye og anderledes valg. De unge skal selv lære at træffe deres valg og

Projektmedarbejderne Susan og Gitte - "De er som Gøg og Gokke - uhøjtidelige, humoristiske - og så ved de noget om at ryge hash", siger en af de unge, som har tilmeldt sig projektet, der skal fastholde unge hashrygere i uddannelse på kommunens produktions- og erhvervsskoler.

tage konsekvenserne af de valg, de træffer. Vi bruger frivillighed, viden og humor i vores arbejde, siger projektmedarbejderne fra Return, Gitte Christensen og Susan H. Stender, Behandlerhuset Vest i Aars, som på halv tid dels er tilknyttet Projekt Return og dels kommunens Stofugekontakt (Vesthimmerlands Kommunes misbrugsbehandlingstilbud til unge).

Tilgængelighed

- Der er også unge, der vælger os fra. Derfor skal de vide, at vi er der, hvis de senere træffer et andet valg, siger Susan H. Stender.

Projektmedarbejderne dukker derfor jævnligt op på erhvervs- og produktionsskolerne for at holde oplæg om hash. Desuden har de faste træffetider på skolerne, hvis de unge ønsker at få en snak med dem. Det seneste halve år har unge hashrygere desuden kunnet melde sig til en gruppe, hvor de udveksler erfaringer om at ryge hash. Hvad er godt? Hvad er skidt? Hvorfor gør vi det? Hvad kan vi sætte i stedet?

Gruppen, der i første omgang talte otte unge, mødtes én gang om ugen i otte uger. I samme periode deltog de desuden i individuelle samtaler to gange om ugen. Det indgår i forløbet, at de mødes igen efter 3 og 6 måneder. Der startes løbende grupper op på erhvervsskolen og de to produktionsskoler. Det forventes at cirka 100 elever vil deltage i Projekt Return i den samlede projektperiode.

Viden

- Vores formål er ikke primært at få de unge til at holde op med at ryge hash, men at give dem viden om hash og dens virkninger, gøre dem klogere på sig selv og på, hvordan de har det, når de ryger hash. Vores succeskriterium er mere viden, så de selv kan træffe et valg om ophør af misbrug eller en markant reduktion af deres misbrug, siger Gitte Christensen.

- Det er som en swimmingpool. Vi har poolen. Vi kan lige så godt lære dem at svømme. Så kan det godt være, at de vælger at dukke op et halvt år senere og ønsker noget andet med deres liv, siger Susan H. Stender.

Frivillighed

Unge må ikke føle sig fanget. Derfor bygger Projekt Return på frivillighed. De unge vælger selv, om de vil tilmelde sig en gruppe. Så er de også mest motiverede